ลีลาภาษาในวรรณกรรมนิทานของมาลา คำจันทร์

Style in the Tale Literature of Mala Kamchan

ภคภต เทียมทัน[1*]

Pakapot Thiamthan[1*]

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลีลาภาษาในวรรณกรรมนิทานของมาลา คำจันทร์ เก็บข้อมูลจากนิทานของมาลา คำจันทร์ จำนวน 19 เรื่อง ที่ปรากฏในหนังสือ “นิทานมาลา 1 เหรียญเวทมนตร์” (2551) และหนังสือ “นิทานมาลา 2 คันธมาทน์แตงหอม” (2551) ผลการศึกษาพบว่า ด้านการใช้คำ ปรากฏคำอ้างถึงตัวละคร คำพรรณนาจินตภาพทางประสาทสัมผัส คำศัพท์ที่สื่อความถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คำศัพท์ที่สื่อความถึงอิทธิฤทธิ์หรืออำนาจเหนือธรรมชาติ คำบอกสี คำภาษาไทยถิ่นเหนือ คำซ้อน และคำซ้ำ ด้านการใช้ประโยค ปรากฏประโยคขยายความ ด้านวรรณศิลป์ ปรากฏความเปรียบ สัมผัส และการใช้ระดับภาษาเหมาะสมกับตัวละคร ส่วนด้านบริบทและสัมพันธภาพ นิทานทุกเรื่องสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อสื่อสารกับเด็ก มีลักษณะการดำเนินเรื่องแบบเรื่องเล่า อีกทั้งยังมีลักษณะเหนือวิสัย ทำให้นิทานทุกเรื่องเกิดสัมพันธภาพร่วมกันอย่างกลมกลืน ลีลาภาษาข้างต้นช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราว สร้างความสนุกสนาน สร้างจินตภาพให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดความสละสลวย รวมถึงสอดแทรกความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่พึงปฏิบัติในสังคมไว้ให้ผู้อ่านได้เรียนรู้ในทางอ้อม ลีลาภาษาดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นว่า ลักษณะการใช้ภาษาของมาลา คำจันทร์มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับประเภทผลงานและกลุ่มเป้าหมาย

คำสำคัญ: ลีลาภาษา วรรณกรรมนิทาน มาลา คำจันทร์

---

[1] อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ e-mail: pakapot.th@cmu.ac.th

[*] ผู้ประสานงานหลัก: ชื่อผู้แต่ง

[1] Lecturer at Department of Thai, Faculty of Humanities, Chiangmai University e-mail: pakapot.th@cmu.ac.th

[*] Corresponding author: Author

Abstract

This paper aims to study the style in the tale literature of Mala Khamchan. The study was conducted by collecting his 19 tales as written in the works called "The 1st Mala's Tale: Mystery Coin" (2008) and "2nd Mala's Tale: Khanthamad-Tanghom (2008). In term of word usage, the result shows that the works embrace character-referring words, ideophone, pleasant characteristic describing words, super-nature referring words, color terms, northern Thai dialectal words, synonymous compound words and reduplication. In term of sentence usage, the works use explaining sentences. In term of literary devices, the works show multi-levels of language that fit properly with each character. Also, trope and rhymes are used therein. In term of context and cohesion, the works were written purposely to communicate with children. The stories are told through narrative method, and contain fantasy aspect which smoothly connects each story together. The style as such allows readers to greatly understand the stories. It also entertains readers, provides imagery to readers, and implies the ethical standard of the society. The style additionally makes the elegance of language to appears before the readers. Therefore, the style as used in Mala Khamchan is consistent with the target readers and genre.

Keywords: Style, Tale Literature, Mala Kamchan

1. บทนำ

วรรณกรรมเป็นงานศิลปะรูปแบบหนึ่งที่ต้องอาศัยภาษาในการสื่อสาร ช่วยแสดงความรู้ ความคิด ทัศนคติ อารมณ์ ตลอดจนจินตนาการของผู้เขียน ผู้เขียนจึงจำเป็นต้องใช้ภาษาที่ประณีต เพื่อสร้างสรรค์งานเขียนที่ดี ให้ผู้อ่านสามารถตีความและทำความเข้าใจสารที่ผู้เขียนต้องการสื่อได้อย่างถูกต้อง ภาษาจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่องานวรรณกรรม (รุ่งอรุณ ทีฆชุณหเถียร, 2551, น. 1)

"มาลา คำจันทร์" เป็นนามปากกาของ "เจริญ มาลาโรจน์" นักเขียนที่มีผลงานมากมาย ทั้งนวนิยาย เรื่องสั้น วรรณกรรมเยาวชน นิทาน รวมถึงสารคดีต่าง ๆ มาลา คำจันทร์ เป็นนักเขียน

ประสบผลสำเร็จในงานเขียน สามารถใช้ภาษาสื่อสารได้อย่างลึกซึ้งและมีคุณภาพ ส่วนหนึ่งสังเกตได้จากผลงานที่ได้รับรางวัลมากมาย เช่น เรื่องสั้น เรื่อง “ใบไม้สีเหลือง” ได้รับรางวัลรองชนะเลิศจากสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2523 นวนิยาย เรื่อง “เจ้าจันทร์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน” ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ของประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2534 นอกจากนี้ งานเขียนของมาลา คำจันทร์หลายชิ้นยังได้รับการตีพิมพ์ซ้ำหลายครั้ง แสดงให้เห็นถึงการตอบรับที่ดีและความนิยมจากผู้อ่านได้ (จันทนา อินทรัตน์, 2536, น. 3-4; นิภาภัทร เทศหมวก, 2549, น. 2)

เมื่อพิจารณางานวิจัยที่ศึกษางานเขียนของมาลา คำจันทร์ ส่วนใหญ่ศึกษาในเชิงวรรณกรรมทั้งด้านองค์ประกอบทางวรรณกรรม ภาพสะท้อน อัตลักษณ์ อุดมการณ์ เช่น วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การวิเคราะห์ นวนิยายของมาลา คำจันทร์” โดย จันทนา อินทรัตน์ (2536) วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ภาพสะท้อนวิถีชีวิตชาวเหนือในเรื่องสั้นของมาลา คำจันทร์” โดย นิภาภัทร เทศหมวก (2549) อีกทั้งยังปรากฏงานวิจัยส่วนหนึ่งที่ศึกษาวิเคราะห์ด้านภาษา เช่น วิทยานิพนธ์ เรื่อง “เจ้าจันทร์ผมหอม ของ มาลา คำจันทร์: การวิเคราะห์วิธีการซ้อนคำและความหมายหลักความหมายรอง” โดย ภัทรลักษณ์ ชินประภาพ (2558)

งานวิจัยที่ผ่านมาช่วยแสดงให้ทราบว่า งานเขียนของมาลา คำจันทร์ เป็นแหล่งข้อมูลที่น่าสนใจ มีผู้ศึกษาในประเด็นที่หลากหลาย และส่วนใหญ่มักศึกษาจากนวนิยาย เรื่องสั้น และวรรณกรรมเยาวชน ยังไม่ปรากฏงานวิจัยที่ศึกษางานเขียนประเภทนิทานของมาลา คำจันทร์ รวมถึงยังไม่ปรากฏการศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับลีลาภาษา (Style) ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาลีลาภาษาในวรรณกรรมนิทานของมาลา คำจันทร์ ซึ่งนอกจากจะทำให้ทราบถึงลักษณะการใช้ภาษาที่มาลา คำจันทร์เลือกใช้ในการสร้างสรรค์วรรณกรรมนิทานแล้ว ยังทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับประเภทวรรณกรรมอีกทางหนึ่งด้วย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาลีลาภาษา ได้แก่ ด้านการใช้คำ ด้านการใช้ประโยค ด้านวรรณศิลป์ และด้านบริบทและสัมพันธภาพ ในวรรณกรรมนิทานของมาลา คำจันทร์

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เนื้อหาในส่วนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องนี้ จะกล่าวถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาลีลาภาษาในวรรณกรรมนิทานของมาลา คำจันทร์ คือ แนวคิดเกี่ยวกับลีลาภาษา (Style) มีรายละเอียดดังนี้

3.1 เจือ สตะเวทิน (2518) เรียก Style ว่า ลีลา-ทำนองเขียน หมายถึง การแสดงความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนเจตคติของนักเขียน มีลักษณะเป็นของเฉพาะตัว โดยได้กล่าวถึงแนวทางการวิเคราะห์ลีลา-ทำนองเขียนว่าสามารถพิจารณาได้จากด้านต่าง ๆ เช่น การลำดับความของเรื่อง วิญญาณแห่งถ้อยคำ ความง่ายในการใช้ภาษา วาโทบาย (Rhetorical Devices) ความละเอียดลออในเชิงพรรณนา

3.2 กุหลาบ มัลลิกะมาส (2543) เรียก Style ว่า ท่วงทำนองแต่ง หมายถึง ท่วงทำนองที่แสดงออกเป็นลักษณะเฉพาะตัวของผู้เขียนแต่ละคน โดยได้กล่าวถึงแนวทางการวิเคราะห์ท่วงทำนองแต่งว่าสามารถพิจารณาได้จากด้านต่าง ๆ จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการสรรคำใช้ ด้านท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโวหาร ด้านท่วงทำนองที่เกี่ยวกับการสร้างประโยค ด้านลักษณะการแต่งร้อยกรอง ด้านท่วงทำนองในการบรรยายและพรรณนาความให้กระจ่างแจ้ง และด้านหางเสียงของผู้แต่ง

3.3 Geoffrey Leech และ Mick Short (2007) กล่าวถึง Style ว่าหมายถึง วิธีการใช้ภาษา ซึ่งได้รับการเลือกใช้ในงานเขียน อาจเป็นวิธีการใช้ภาษาเฉพาะบุคคล เฉพาะรูปแบบ เฉพาะประเภท สามารถใช้ศึกษาภาษาในวรรณกรรม (Literary Language) ได้ โดยได้กล่าวถึงแนวทางการวิเคราะห์ Style ว่าสามารถพิจารณาได้จากด้านต่าง ๆ (A Checklist of Linguistic and Stylistic Categories) จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านคำ (Lexical Categories) ด้านไวยากรณ์ (Grammatical Categories) ด้านภาพพจน์และอื่น ๆ (Figure of Speech, Etc) และด้านบริบทและสัมพันธภาพ (Context and Cohesion)

3.4 รุ่งอรุณ ทีฆชุณหเถียร (2551) เรียก Style ว่า ลีลาภาษา หมายถึง กระบวนการใช้ภาษา อันได้แก่ การใช้คำ การใช้ประโยค การใช้ภาพพจน์ การพรรณนา อีกทั้งยังมีความหมายรวมไปถึงกลวิธีการดำเนินเรื่อง และการสร้างจินตภาพได้อีกด้วย

เมื่อพิจารณาคำว่า Style แล้ว สังเกตได้ว่า ปรากฏคำเรียกในภาษาไทยหลากหลาย เช่น ลีลา-ทำนองเขียน ท่วงทำนองแต่ง ลีลาภาษา เมื่อพิจารณาความหมายของลีลาภาษา พบว่า

กล่าวถึงความหมายสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสื่อความถึงลักษณะการใช้ภาษาของผู้เขียนหรือของผลงาน อีกทั้งเมื่อพิจารณาแนวทางการพิจารณาลีลาภาษาแล้ว พบว่าสามารถพิจารณาได้หลายด้าน ซึ่งส่วนใหญ่กล่าวถึงคล้ายคลึงกัน เช่น ด้านคำ ด้านประโยค ด้านโวหารภาพพจน์ ทั้งนี้ บทความฉบับนี้จะเรียก “Style” ว่า “ลีลาภาษา” ตามรุ่งอรุณ ทีฆชุณหเถียร (2551) จะนิยามความหมายของคำว่า “ลีลาภาษา” ซึ่งสรุปจากแนวคิดข้างต้นว่า หมายถึง “ลักษณะการใช้ภาษาที่ผู้เขียนสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับรูปแบบหรือประเภทผลงาน” และจะพิจารณาลีลาภาษาตามแนวทางของ Geoffrey Leech และ Mick Short (2007)

4. ขอบเขตการวิจัย

การเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาลีลาภาษาในวรรณกรรมนิทานของมาลา คำจันทร์ เก็บข้อมูลจากนิทานของมาลา คำจันทร์ จำนวน 19 เรื่อง ซึ่งปรากฏในหนังสือ “นิทานมาลา 1 เหรียญเวทมนตร์” (2551) จำนวน 5 เรื่อง และหนังสือ “นิทานมาลา 2 คันธมาทน์แตงหอม” (2551) จำนวน 14 เรื่อง โดยพิจารณา 4 ด้าน คือ ด้านการใช้คำ ด้านการใช้ประโยค ด้านวรรณศิลป์ และด้านบริบทและสัมพันธภาพ

อนึ่ง การอ้างอิงข้อความตัวอย่างในบทความนี้ อ้างอิงตามที่ปรากฏในหนังสือ “นิทานมาลา 1 เหรียญเวทมนตร์” (2551) และหนังสือ “นิทานมาลา 2 คันธมาทน์แตงหอม” (2551) ซึ่งตีพิมพ์และเผยแพร่โดยสำนักพิมพ์เคล็ดไทย และกำหนดใช้แบบ “(ชื่อเรื่อง, หนังสือ, น. หมายเลขหน้า)”

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการศึกษาลีลาภาษาในวรรณกรรมนิทานของมาลา คำจันทร์ มีขั้นตอนดังนี้

5.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาลีลาภาษาในวรรณกรรมโดยเฉพาะประเภทบันเทิงคดี รวมถึงศึกษางานวิจัยที่ศึกษาผลงานของมาลา คำจันทร์

5.2 เก็บรวบรวมข้อมูลจากนิทานของมาลา คำจันทร์ จำนวน 19 เรื่อง ซึ่งปรากฏในหนังสือ “นิทานมาลา 1 เหรียญเวทมนตร์” (2551) จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง “เจ้าชายง่อย” “ลูกสาวรากษส” “เหรียญเวทมนตร์” “ไอ้ลอย ไอ้หล้า” และ “งูหงอนทอง” และปรากฏในหนังสือ “นิทานมาลา 2 คันธมาทน์แตงหอม” (2551) จำนวน 14 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง “เสือ ช้าง ลิง กระต่าย” “ฤๅษีตนที่สาม” “เจ้าเมืองวู่วาม” “กาลกิณีตัวจริง” “ช้างงาดำ” “อุจจารนรก” “เหนือฟ้ายังมีฟ้า”

“บัวเงินบัวทอง” “หน้ากากผี หน้ากากทอง” “คันธมาทน์แตงหอม” “นางบาป นางบุญ” “เสือกับคางคก” “ปีศาจราตรี” และ “ตดอ้ายกำพร้า”

5.3 วิเคราะห์ลีลาภาษาที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานของมาลา คำจันทร์ โดยจำแนกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้คำ ด้านการใช้ประโยค ด้านวรรณศิลป์ และด้านบริบทและสัมพันธภาพ

5.4 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

6. ผลการวิจัย

จากการศึกษานิทานในหนังสือ “นิทานมาลา 1 เหรียญเวทมนตร์” (2551) และหนังสือ “นิทานมาลา 2 คันธมาทน์แตงหอม” (2551) แล้ว พบลักษณะการใช้ภาษาส่วนหนึ่งที่ปรากฏค่อนข้างมากและสม่ำเสมอ ซึ่งจัดเป็นลีลาภาษาในวรรณกรรมนิทานของมาลา คำจันทร์ จำแนกได้ 4 ด้าน คือ ด้านการใช้คำ ด้านการใช้ประโยค ด้านวรรณศิลป์ และด้านบริบทและสัมพันธภาพ มีรายละเอียดดังนี้

6.1 ด้านการใช้คำ

ด้านการใช้คำ ได้แก่ คำอ้างถึงตัวละคร คำพรรณนาจินตภาพทางประสาทสัมผัส คำศัพท์ที่สื่อความถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คำศัพท์ที่สื่อความถึงอิทธิฤทธิ์หรืออำนาจเหนือธรรมชาติ คำบอกสี คำภาษาไทยถิ่นเหนือ คำซ้อน และคำซ้ำ ปรากฏดังนี้

6.1.1 คำอ้างถึงตัวละคร กล่าวคือ คำอ้างถึงตัวละครเป็นการนำคำต่าง ๆ เช่น คำนาม คำสรรพนาม คำเรียกญาติ มาใช้อ้างถึงผู้แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ให้ดำเนินต่อเนื่องกันไปตามลำดับเหตุการณ์ คือ ตัวละคร ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนเรื่องราว เช่น

(1) ผีขนดำคำรามลั่นแล้วพุ่มมือเข้าคว้า งูหงอนทองฉกหมับ กรงเขี้ยวงับคาขนอกหนาแข็งแต่งับไม่เข้า ผีขนดำรวบมือคว้าคอง งูตวัดขนดรวบรัดตัวมัน (งูหงอนทอง, นิทาน 1, น. 97)

ตัวอย่าง (1) ปรากฏคำอ้างถึงตัวละคร คือ คำว่า “งูหงอนทอง” คำว่า “งู” สำหรับอ้างถึงตัวละคร “งูหงอนทอง” อีกทั้งยังปรากฏคำว่า “ผีขนดำ” และคำว่า “มัน” สำหรับอ้างถึงตัวละคร “ผีขนดำ” ซึ่งต่างก็เป็นตัวละครจากจินตนาการกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ ทำให้เรื่องราวดำเนินไปได้

(2) เสือกับช้างต่างเป็นสัตว์ที่มีศักดิ์ศรีสูงอยู่ในป่า เสือกับช้างต่างยอมรับไม่ได้ว่าอีกฝ่ายสูงส่งกว่าตน เสือก็ว่าตัวเองยิ่งใหญ่ที่สุดในป่า ช้างก็ว่าตัวเองยิ่งใหญ่ที่สุดในป่า ต่างตกลงกันไม่ได้ จึงไปให้ลิงตัดสิน (เสือ ช้าง ลิง กระต่าย, นิทาน 2, น. 1)

ตัวอย่าง (2) ปรากฏคำอ้างถึงตัวละคร คือ คำว่า “เสือ” สำหรับอ้างถึงตัวละคร “เสือ” ปรากฏคำว่า “ช้าง” สำหรับอ้างถึงตัวละคร “ช้าง” อีกทั้งยังปรากฏคำว่า “ลิง” สำหรับอ้างถึงตัวละคร “ลิง” ซึ่งต่างก็เป็นตัวละครจากสิ่งในธรรมชาติกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ ทำให้เรื่องราวดำเนินไปได้

6.1.2 คำพรรณนาจินตภาพทางประสาทสัมผัส กล่าวคือ คำพรรณนาจินตภาพทางประสาทสัมผัสเป็นคำที่ใช้แสดงความคิดด้วยเสียง ทำหน้าที่ขยายความเกี่ยวกับท่าทาง สี เสียง กลิ่น การกระทำ สภาพ ความเข้ม ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น (ธนานันท์ ตรงดี, 2558, น. 184) เช่น

(3) เจ้าชายรองเจ้าชายเล็กจะร้องเตือนก็ไม่ทัน ต่างซัดผงกำยานออกไปโดยพร้อมเพรียง กำยานติดไฟลุกพรึ่บ ไฟลุกติดมือใหญ่เท่าพัดใบลานที่ยื่นมา นางรากษสร้องหวีดขึ้นอีก กลิ้งเกลือเสือกพื้นหวังให้ไฟดับ แต่ไฟกลับลุกแรงขึ้นทุกที (ลูกสาวรากษส, นิทาน 1, น. 41)

ตัวอย่าง (3) ปรากฏคำพรรณนาจินตภาพทางประสาทสัมผัส คือ คำว่า “พรึ่บ” ซึ่งขยายคำว่า “ลุก” แสดงภาพการลุกไหม้ของไฟให้ชัดเจนขึ้นว่าเกิดขึ้นในลักษณะทันทีทันใด และคำว่า “หวีด” ซึ่งขยายคำว่า “ร้อง” แสดงภาพการกรีดร้องของนางรากษสให้ชัดเจนขึ้นว่ามีเสียงดังหวีด

(4) เรือมีเพียงลำเดียว บรรทุกสินค้าเพียบแปล้ สองสหายมองเห็นคนติดเกาะร้างก็นึกสงสารจึงบังคับเรือเข้าไปหา (กาลกิณีตัวจริง, นิทาน 2, น. 14)

ตัวอย่าง (4) ปรากฏคำพรรณนาจินตภาพทางประสาทสัมผัส คือ คำว่า “แปล้” ซึ่งขยายคำว่า “เพียบ” แสดงภาพการบรรทุกสินค้าให้ชัดเจนขึ้นว่ามีปริมาณมากอย่างเต็มที่

6.1.3 คำศัพท์ที่สื่อความถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ กล่าวคือ คำศัพท์ที่สื่อความถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นการนำคำ ซึ่งมีความหมายสื่อถึงพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือพึงปฏิบัติเมื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ไปใช้บรรยายพฤติกรรมของตัวละคร ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านได้เรียนรู้เรื่องการอยู่ร่วมกันในสังคมในทางอ้อม โดยผ่านพฤติกรรมของตัวละคร เช่น

(5) ไอ้หล้าเป็นคนหน้าตาน่ารัก กิริยามารยาท<u>เรียบร้อย</u> รู้จัก<u>อ่อนน้อมถ่อมตน</u>ต่อหน้าผู้ใหญ่ ใครเห็นใครก็รัก ใครพบใครก็ชอบ (ไอ้ลอย ไอ้หล้า, นิทาน 1, น. 73)

ตัวอย่าง (5) ปรากฏคำศัพท์ที่สื่อความถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ คำว่า “เรียบร้อย” และคำว่า “อ่อนน้อมถ่อมตน” ซึ่งสื่อความถึงพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือพึงปฏิบัติในยามที่อยู่ร่วมกับผู้อื่น ทั้งนี้ สามารถสังเกตได้ว่า ปรากฏข้อความที่แสดงถึงผลการเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในข้อความต่อมา คือ ข้อความว่า “ใครเห็นใครก็รัก ใครพบใครก็ชอบ”

(6) อ้ายกำพร้าเที่ยวรับจ้างเขากินด้วยความลำบาก แต่อ้ายกำพร้า<u>ไม่ยอมลักขโมย</u>หรือ<u>หลอกลวง</u>ใครกิน ครูบาพิจารณาเห็นว่าอ้ายกำพร้าเป็นคนดี จึงรับเอาไปเป็นขะโยมหรือเด็กวัด (ตดอ้ายกำพร้า, นิทาน 2, น. 109)

ตัวอย่าง (6) ปรากฏคำศัพท์ที่สื่อความถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ คำว่า “ไม่ยอมลักขโมย” และคำว่า “(ไม่ยอม) หลอกลวง” ซึ่งสื่อความถึงพฤติกรรมที่พึงปฏิบัติในสังคม ทั้งนี้ สามารถสังเกตได้ว่า ปรากฏข้อความที่แสดงถึงผลการเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในข้อความต่อมา คือ ข้อความว่า “ครูบาพิจารณาเห็นว่าอ้ายกำพร้าเป็นคนดี จึงรับเอาไปเป็นขะโยมหรือเด็กวัด” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการได้รับความช่วยเหลือหรืออุปการะให้พ้นจากความลำบาก

6.1.4 คำศัพท์ที่สื่อความถึงอิทธิฤทธิ์หรืออำนาจเหนือธรรมชาติ กล่าวคือ คำศัพท์ที่สื่อความถึงอิทธิฤทธิ์หรืออำนาจเหนือธรรมชาติเป็นการนำคำ ซึ่งมีความหมายสื่อถึงสิ่งเหนือวิสัยหรือเหนือจริง อย่างเวทมนตร์ สิ่งของวิเศษ การกระทำเหนือธรรมชาติที่มีความมหัศจรรย์ ไปใช้ในเนื้อเรื่อง ซึ่งจะช่วยทำให้เรื่องราวมีความสนุกสนาน น่าสนใจ หรือชวนให้ติดตามมากยิ่งขึ้น เช่น

(7) ความจริงแม้น่ากลัวแต่ใครเล่าจะหลีกหนีความจริงได้พ้น เจ้าหญิงร่ายมนตร์แปลงตัวเป็นเหาเกาะเส้นผมแม่ (ลูกสาวรากษส, นิทาน 1, น. 29)

ตัวอย่าง (7) ปรากฏคำศัพท์ที่สื่อความถึงอิทธิฤทธิ์หรืออำนาจเหนือธรรมชาติ คือ คำว่า “ร่ายมนตร์แปลงตัว” ซึ่งสื่อความถึงการกระทำพิเศษเหนือธรรมชาติที่มีความมหัศจรรย์ ไม่อาจทำได้ในโลกแห่งความเป็นจริง ช่วยทำให้เรื่องราวน่าสนใจหรือน่าติดตามมากยิ่งขึ้น

(8) จี้วิเศษสาดแสงพวยพุ่งเจิดจ้า แสงวิเศษห่อหุ้มร่างนาคที่กำลังจะเน่า ครู่หนึ่งนาคธิดาก็ฟื้นคืนชีพอีกครั้ง (คันธมาทน์แตงหอม, นิทาน 2, น. 84)

ตัวอย่าง (8) ปรากฏคำศัพท์ที่สื่อความถึงอิทธิฤทธิ์หรืออำนาจพิเศษเหนือธรรมชาติ คือ คำว่า “จี้วิเศษ” และคำว่า “แสงวิเศษ” ซึ่งสื่อความถึงสิ่งที่มีพลังเหนือธรรมชาติ อีกทั้งยังปรากฏคำว่า “ฟื้นคืนชีพ” ซึ่งสื่อความถึงพฤติกรรมเหนือธรรมชาติ ซึ่งไม่อาจเกิดขึ้นได้ในโลกแห่งความเป็นจริง ช่วยทำให้เรื่องราวสนุกสนาน และชวนให้ติดตามเหตุการณ์ในลำดับต่อไป

6.1.5 คำบอกสี กล่าวคือ คำบอกสีเป็นการนำคำเรียกชื่อสีหรือคำเรียกชื่อสีที่มีส่วนขยาย ไปใช้บอกสีของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งช่วยแสดงให้เห็นถึงรายละเอียดสีของสิ่งต่าง ๆ ชัดเจนขึ้น เช่น

(9) รอบหุบเขาล้อมรอบด้วยธารน้ำกรด น้ำกรดเขียวเข้มจนดำคล้ำ มีควันกรุ่น ๆ ลอยอยู่ตลอดเวลา (เจ้าชายง่อย, นิทาน 1, น. 14)

ตัวอย่าง (9) ปรากฏคำบอกสี คือ คำว่า “เขียวเข้ม” และคำว่า “ดำคล้ำ” ซึ่งเป็นคำบอกสีที่ปรากฏร่วมกับคำขยายที่แสดงความเข้มข้นของสี แสดงให้เห็นรายละเอียดสีของน้ำกรดชัดเจนขึ้น

(10) เจ้ามาณพหนุ่มน้อยได้เห็นก็พรั่นใจ ช้างอะไรตัวใหญ่จังวุ้ย ท่าทางดุร้าย งาทั้งสองเป็นสีดำเลื่อมปลาบเหมือนสลักด้วยแก้วมหานิล ช้างปรี่เข้ามาจะลงงา (ช้างงาดำ, นิทาน 2, น. 24)

ตัวอย่าง (10) ปรากฏคำบอกสี คือ คำว่า “สีดำเลื่อมปลาบ” ซึ่งเป็นคำบอกสีที่ปรากฏร่วมกับคำขยายที่แสดงถึงลักษณะมันเงา แสดงให้เห็นรายละเอียดสีของงาช้างชัดเจนขึ้น

6.1.6 คำภาษาไทยถิ่นเหนือ กล่าวคือ คำภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นการนำคำต่าง ๆ เช่น คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา ในภาษาไทยถิ่นเหนือ ใช้สอดแทรกในเนื้อความ ซึ่งแสดงถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่นภาคเหนือ สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเด่นประการหนึ่งของผู้เขียน เช่น

(11) “สูจะเอาเท่าไหร่” “ตำลึงหนึ่ง” “เงินตั้งตำลึง” คำหุมลังเล “ซื้อควายก็ได้ทั้งตัว ซื้อวัวก็ได้ทั้งคู่ แต่ก็เอาเถอะ เห็นแก่แม่สูเคยป้อนข้าวป้อนน้ำเมื่อข้ายังเล็ก ข้าให้สู พ้นสามปี สูใช้คืนไม่ได้ สูต้องตกเป็นข้าทาสข้า” (งูหงอนทอง, นิทาน 1, น. 89)

ตัวอย่าง (11) ปรากฏคำภาษาไทยถิ่นเหนือ คือ คำว่า “สู” ซึ่งหมายถึง “เธอ, เจ้า, น้อง” (กรมวิชชาธิการ กระทรวงธรรมการ, 2475, น. 51)

(12) ครูบาก็ถามว่า “โยมลุกแต่บ้านใดเมืองใดมา” พ่อค้าเกวียนตอบว่า “หมู่ข้าทั้งหลายลุกแต่เมืองตักสิลามา” “ลุกแต่เมืองตักสิลามาก็ดีแล้ว ครูบาก็มีอ้ายขะโยมคนหนึ่งเป็นอ้ายกำพร้า ครูบาจะฝากมันไปเรียนหนังสือเมืองตักสิลา” (ตดอ้ายกำพร้า, นิทาน 2, น. 109)

ตัวอย่าง (12) ปรากฏคำภาษาไทยถิ่นเหนือ คือ คำว่า “ลุก” ซึ่งหมายถึง “มาจาก” (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2547, น. 655) คำว่า “ขะโยม” ซึ่งหมายถึง “เด็กวัด” (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2547, น. 70) และคำว่า “ครูบา” ซึ่งหมายถึง “ครูผู้สอนกุลบุตร หมายถึงสมภาร คำใช้เรียกพระเถระผู้เป็นที่เคารพนับถือ ซึ่งมักจะมีอายุประมาณ 50 ปีขึ้นไป” (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2547, น. 124)

6.1.7 คำซ้อน กล่าวคือ คำซ้อนเป็นคำที่เกิดจากการนำคำตั้งแต่ 2 คำ ขึ้นไปมาเรียงต่อกัน โดยแต่ละคำจะมีความสัมพันธ์กันด้านความหมาย อาจเป็นความหมายเหมือนกัน คล้ายกัน ทำนองเดียวกัน หรือตรงข้ามกัน เพื่อให้ได้ความหมายที่ชัดเจน เพื่อเสริมความหมาย หรือเพื่ออธิบายความหมายของคำในภาษาถิ่นหรือภาษาต่างประเทศ (วัลยา ช้างขวัญยืน และคณะ, 2553, น. 57) เช่น

(13) พระฤๅษีนั่งนิ่งอยู่นานคล้ายท่านเข้าฌานสำรวจตรวจสอบความเป็นไปต่าง ๆ ไตร่ตรองพินิจพิจารณาโดยรอบคอบว่าควรไม่ควรประการใด (ลูกสาวรากษส, นิทาน 1, น. 32)

ตัวอย่าง (13) ปรากฏคำซ้อน คือ คำว่า “สำรวจตรวจสอบ” ซึ่งมีคำที่มีความหมายทำนองเดียวกัน 3 คำ เรียงซ้อนกัน ได้แก่ คำว่า “สำรวจ” หมายถึง “ตรวจสอบ” (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2556) คำว่า “ตรวจ” หมายถึง “พิจารณาดูความเรียบร้อย สำรวจ” (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2556) และคำว่า “สอบ” หมายถึง “ตรวจ หรือไล่เลียง เพื่อหาข้อเท็จจริง” (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2556) อีกทั้งยังปรากฏคำว่า “ไตร่ตรองพินิจพิจารณา” ซึ่งมีคำที่มีความหมายทำนองเดียวกัน 3 คำ เรียงซ้อนกัน ได้แก่ คำว่า “ไตร่ตรอง” หมายถึง “คิดทบทวน” (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2556) คำว่า “พินิจ” หมายถึง “พิจารณา ตรวจตรา” (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2556) คำว่า “พิจารณา” หมายถึง “ตรวจตรา ตริตรอง สอบสวน” (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2556) คำซ้อนดังกล่าวช่วยทำให้เห็นพฤติกรรมของพระฤๅษีชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้ผู้อ่านได้เรียนรู้คุณสมบัติที่บุคคลพึงมีในทางอ้อมอีกด้วย

(14) ชาวป่าหมู่บ้านนี้ไม่รู้จัก<u>บาปบุญคุณโทษ</u> ภิกษุหนุ่มไปถึงก็คิดว่าดีละ กูจะอยู่ที่นี่ เขายังไม่รู้จักดีไม่รู้จักชั่ว เขาไม่รวมหัวกัน<u>ขับไล่</u>กู (อุจจารนรก, นิทาน 2, น. 30)

ตัวอย่าง (14) ปรากฏคำซ้อน คือ คำว่า “บาปบุญคุณโทษ” ซึ่งมีคำที่มีความหมายตรงข้ามกัน 4 คำ เรียงซ้อนกัน คือ คำว่า “บาป” หมายถึง “การกระทำผิดหลักคำสอนหรือข้อห้ามในศาสนา” (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2556) คำว่า “บุญ” หมายถึง “การกระทำดีตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา” (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2556) คำว่า “คุณ” หมายถึง “ความดีที่มีประจำอยู่ในสิ่งนั้น ๆ ความดีที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ” (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2556) คำว่า “โทษ” หมายถึง “ความไม่ดี ความชั่ว ความผิด ผลแห่งความผิดที่ต้องรับ ผลร้าย” (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2556) อีกทั้งยังปรากฏคำว่า “ขับไล่” ซึ่งมีคำที่มีความหมายเหมือนกัน 2 คำ เรียงซ้อนกัน คือ คำว่า “ขับ” หมายถึง “ต้อนให้ไป บังคับให้ไป ไล่” และคำว่า “ไล่” หมายถึง “ขับ บังคับให้ไปหรือให้ออกจากที่เดิม” คำซ้อนดังกล่าวช่วยแสดงให้ทราบถึงสิ่งที่ชาวป่าหมู่บ้านนี้ไม่รู้จักและเหตุการณ์ที่ภิกษุหนุ่มไม่ประสงค์ให้เกิดชัดเจนขึ้น

6.1.8 คำซ้ำ กล่าวคือ คำซ้ำเป็นคำที่ประกอบด้วยหน่วยคำ 2 หน่วย ซึ่งเหมือนกันทุกประการ ใช้เครื่องหมายไม้ยมก (ๆ) แทนคำที่ซ้ำ (วัลยา ช้างขวัญยืน และคณะ, 2553, น. 62) เมื่อซ้ำแล้วอาจมีรายละเอียดทางความหมายเพิ่มเติมหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายก็ได้ เช่น

(15) “นายบ้าน ข้าเองมีข้าวสารอยู่บ้าง ข้าวที่พ่อแม่พี่น้องแบ่งปันให้ข้านั่นแหละ ข้าจะหุงข้าว ท่านไปบอกเด็ก ๆ มากินข้าวเถอะ” นายบ้านกลับไปป่าวประกาศให้เด็ก ๆ ซึ่งอดอยากหิวโหยจนตัวผอมเหลิงมากินข้าวที่กระท่อมไอ้หล้า (ไอ้ลอย ไอ้หล้า, นิทาน 1, น.759)

ตัวอย่าง (15) ปรากฏคำซ้ำ คือ คำว่า “เด็ก ๆ” ซึ่งเป็นการซ้ำคำนาม ช่วยแสดงความเป็นพหูพจน์ มีความหมายสื่อว่าเด็กจำนวนหลายคน

(16) อุ้ม ๆ หอบ ๆ หอม ๆ ดม ๆ ไม่รู้แล้วให้ลูกกินนมจนอิ่ม ลูกหลับแล้วก็เอาผ้ามาฉีกแบ่งครึ่ง ครึ่งหนึ่งห่อหุ้มลูก อีกครึ่งเอาติดตัวไป ตัดใจลุกจาก ก็ยังหยุด ๆ เดิน ๆ เหลียว ๆ ลูกแม่เอ๋ย ไม่ใช่กลัวลูกจะมาตอบโต้ทำร้ายเหมือนที่แม่ทำร้ายยาย แต่กลัวลูกจะติดโรคตัดสินใจไปจาก แต่ไปไม่ไกลก็แอบหลังต้นไม้คอยสอดส่องดูแล (นางบาป นางบุญ, นิทาน 2, น. 93)

ตัวอย่าง (16) ปรากฏคำซ้ำ คือ คำว่า “อุ้ม ๆ” “หอบ ๆ” “หอม ๆ” “ดม ๆ” “หยุด ๆ” “เดิน ๆ” และ “เหลียว ๆ” ซึ่งเป็นการซ้ำคำกริยา สื่อความถึงการกระทำของแม่ ช่วยแสดงให้เห็นถึงความรักของแม่ที่มีต่อลูก รวมถึงความพะวักพะวนภายในใจของแม่ได้ชัดเจนขึ้น

ลักษณะภาษาด้านการใช้คำที่กล่าวไปข้างต้น เป็นลักษณะการใช้ภาษาส่วนหนึ่งที่มาลา คำจันทร์ เลือกใช้ในการสร้างสรรค์นิทาน ทำให้เรื่องราวสามารถดำเนินต่อเนื่องกันไปตามลำดับเหตุการณ์ได้ มีความสนุกสนาน น่าสนใจ ชวนให้ติดตาม อีกทั้งยังสามารถสอดแทรกความคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของการอยู่ร่วมกันผ่านพฤติกรรมของตัวละครให้ผู้อ่านได้เรียนรู้ในทางอ้อมได้

6.2 ด้านการใช้ประโยค

ด้านการใช้ประโยค ได้แก่ ประโยคขยายความ ปรากฏดังนี้

6.1.1 ประโยคขยายความ กล่าวคือ ประโยคขยายความเป็นประโยคที่มีการเชื่อมความต่อเนื่องกัน หรือเป็นประโยคที่มีส่วนขยาย อาจจะเป็นการให้รายละเอียดหรืออธิบายความ มักปรากฏการใช้คำเชื่อมเพื่อให้ประโยคสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไป หรือปรากฏการใช้ประโยคซับซ้อนเพื่อขยายเนื้อความส่วนใดส่วนหนึ่ง (รุ่งอรุณ ทีฆชุณหเถียร, 2551, น. 46) เช่น

(17) นางแม่มดโอ๋ลูกแล้วหันมาข่มขู่คุกคามเจ้าชายกลับอีก นางเริ่มร่ายมนตร์ แต่เจ้าชายไม่ปล่อยให้นางมีโอกาสใช้เวทมนตร์ ถอดดาบปราด แล้วตะลุยรุกไล่จนนางร่ายเวทไม่จบ (เหรียญเวทมนตร์, นิทาน 1, น. 59)

ตัวอย่าง (17) แสดงลักษณะของประโยคขยายความ สังเกตได้จากการใช้คำเชื่อม เช่น คำว่า “แล้ว” คำว่า “แต่” เชื่อมให้ประโยคมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไป

(18) “เจ้าจะต้องลงไปเกิดในผลแตงที่เมืองคน ชายคนแรกที่แตะเนื้อต้องตัวเจ้าจะเป็นสามีของเจ้า แต่เมื่อไรที่สามีนอกใจเจ้า เจ้าจะต้องมาเป็นภรรยาน้อยของราชโอรส” นางแตงหอมจึงต้องจุติจากเมืองจอมเขาชาวฟ้าลงมาเกิดในผลแตงหอมที่ท้ายไร่ของตายายที่ท้ายเมืองเชียงเรียง (คันธมาทน์แตงหอม, นิทาน 2, น. 61)

ตัวอย่าง (18) แสดงลักษณะของประโยคขยายความ สังเกตได้จากการใช้คำเชื่อม เช่น คำว่า “แต่” คำว่า “จึง” เชื่อมให้ประโยคมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไป อีกทั้งยังปรากฏประโยคซับซ้อน ซึ่งมีส่วนขยายความแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมอีกด้วย

ลักษณะภาษาด้านการใช้ประโยคที่กล่าวไปข้างต้น เป็นลักษณะการใช้ภาษาอีกส่วนหนึ่งที่มาลา คำจันทร์เลือกใช้ในการสร้างสรรค์นิทาน ช่วยขยายความหรือแสดงรายละเอียดต่าง ๆ ของพฤติกรรมตัวละครหรือเหตุการณ์ ให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการเห็นภาพได้มากยิ่งขึ้น

6.3 ด้านวรรณศิลป์

ด้านวรรณศิลป์ ได้แก่ ความเปรียบ สัมผัส และการใช้ระดับภาษาเหมาะสมกับตัวละคร ปรากฏดังนี้

6.3.1 ความเปรียบ กล่าวคือ ความเปรียบเป็นการใช้ภาษาเพื่อช่วยให้สามารถเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยใช้สิ่งที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม อาจเป็นการเปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง หรือเป็นอีกสิ่งหนึ่งก็ได้ สามารถสังเกตได้จากคำเชื่อมแสดงการเปรียบเทียบ เช่น คำว่า “เหมือน” คำว่า “เป็น” (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และวีรวัฒน์ อินทรพร, 2548, น. 53) เช่น

(19) หิวจนแสบไส้ ท้องลั่นโครกคราก ปวดบิดปวดมวนในท้องเหมือนมีงูเข้าไปเลื้อยอยู่เพ่นพ่าน (ลูกสาวรากษส, นิทาน 1, น. 24)

ตัวอย่าง (19) ปรากฏความเปรียบ คือ การเปรียบเทียบอาการปวดท้องกับการเลื้อยเพ่นพ่านไปมาของงู สังเกตได้จากคำเชื่อมแสดงการเปรียบเทียบ “เหมือน” ทำให้ผู้อ่านเข้าใจลักษณะอาการปวดท้องของตัวละครผ่านลักษณะการเลื้อยของงู ซึ่งเป็นสิ่งที่สังเกตได้จากสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว

(20) ขณะเจ้าหญิงตากแดดอุ่นอยู่ที่ระเบียงปราสาท ก็มีนกยักษ์ตัวหนึ่งปรากฏขึ้นบนฟ้า จะงอยปากของมันแหลมคมเหมือนปลายหอก เล็บของมันก็แหลมคมเหลือมีด นกยักษ์กางปีกโบกบินเร็วรี่ เสียงร้องของมันดังเหมือนฟ้าร้อง ลมปีกของมันเกี้ยวกราดรุนแรงเหมือนลมพายุ เจ้าหญิงยังไม่ทันรู้ตัวว่าอะไรเป็นอะไร นกยักษ์ก็พุ่งลงมาแล้วโฉบเอาเจ้าหญิงติดกรงเล็บของมันขึ้นไป (หน้ากากผี หน้ากากทอง, นิทาน 2, น. 54)

ตัวอย่าง (20) ปรากฏความเปรียบ คือ การเปรียบเทียบลักษณะความแหลมคมของจะงอยปากและเล็บกับความแหลมคมของสิ่งมีคม การเปรียบเทียบลักษณะความดังของเสียงร้องกับความดังของเสียงฟ้าร้อง การเปรียบเทียบลักษณะความรุนแรงของลมจากการกระพือปีกกับความรุนแรงของพายุ ทั้งนี้ สังเกตได้จากคำเชื่อมแสดงการเปรียบเทียบ “เหมือน” ช่วยให้สามารถจินตนาการเห็นภาพของนกยักษ์ได้ชัดเจนขึ้น ผ่านลักษณะของสิ่งมีคมและเหตุการณ์ทางธรรมชาติซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว

6.3.2 สัมผัส กล่าวคือ สัมผัสเป็นการใช้ภาษาที่มีเสียงคล้องจองกัน ช่วยทำให้เนื้อความสละสลวย มีจังหวะที่สมดุลกัน หรือมีวรรณศิลป์ ทั้งนี้ รูปแบบสัมผัสที่ปรากฏเป็นส่วนใหญ่ในวรรณกรรมนิทานของมาลา คำจันทร์ จะเป็นรูปแบบของการสัมผัสสระ เช่น

(21) ยังมีเมืองเมืองหนึ่งซึ่งอุดมสมบูรณ์มาก ไพร่ฟ้าข้าคนหนาแน่น ไร่นากว้างขวาง ทั้งเจ้าและไพร่ต่างอยู่ดีมีสุขกันถ้วนหน้า ข้าศึกศัตรูไม่มารุกรุมคุมเหง เจ้าเมืองเป็นคนรักสงบ แต่ฝีมือรบก็เก่งกาจเป็นที่ครั่นเกรงของเมืองอื่น (ลูกสาวรากษส, นิทาน 1, น. 17)

ตัวอย่าง (21) ปรากฏสัมผัส คือ การสัมผัสเสียงสระ /a:/ ของคำว่า “ฟ้า” กับ “ข้า” ในข้อความ “ไพร่ฟ้าข้าคน” การสัมผัสเสียงสระ /i:/ ของคำว่า “ดี” กับ “มี” ในข้อความ

“อยู่ดีมีสุข” การสัมผัสสระ /a:/ ของคำว่า “หน้า” กับ “ข้า” ในข้อความ “อยู่ดีมีสุขถ้วนหน้า ข้าศึกศัตรู” การสัมผัสเสียงสระ /u/ และเสียงพยัญชนะท้าย /m/ ของคำว่า “รุม” กับ “คุม” ในข้อความ “รุกรุมคุมเหง” และการสัมผัสสระ /o/ ของคำว่า “สงบ” กับ “รบ” ในข้อความ “เป็นคนรักสงบแต่ฝีมือรบก็เก่งกาจ”

(22) เจ้าเมืองก็ยื่นให้อำมาตย์เฒ่า อำมาตย์เฒ่าก็กิน พอมะม่วงที่มีพิษงูเห่าตกถึงท้องอำมาตย์เฒ่าก็ดิ้นเดือกเสือกตาย เจ้าเมืองก็โกรธ (เจ้าเมืองวู่วาม, นิทาน 2, น. 10)

ตัวอย่าง (22) ปรากฏสัมผัส คือ การสัมผัสเสียงสระ /ɨa/ และเสียงพยัญชนะท้าย /k/ ของคำว่า “เดือก” กับ “เสือก” ในข้อความ “ดิ้นเดือกเสือกตาย”

6.3.3 การใช้ระดับภาษาเหมาะสมกับตัวละคร กล่าวคือ การใช้ระดับภาษาเหมาะสมกับตัวละครเป็นการใช้ภาษาให้สอดคล้องกับสถานภาพ บทบาท หรือความสัมพันธ์ของตัวละคร ซึ่งมีส่วนช่วยทำให้เข้าใจพฤติกรรมของตัวละครและเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องมากขึ้น เช่น

(23) วันหนึ่ง ขณะพระราชาและพระราชินีเสด็จออกว่าราชการยังท้องพระโรงอยู่นั้น ข้าหลวงปกครองแคว้นชายแดนผู้หนึ่งก็กราบทูลขึ้นว่า “ขอเดชะ พระบารมีปกเกล้าปกกระหม่อม บัดนี้ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินสามหัวเมืองชายแดนได้รับความเดือนร้อนมาก เนื่องจากมีนางผู้วิเศษคนหนึ่งออกมาจับเอาสาวพรหมจารีไปมากมาย ..... ข้าพระพุทธเจ้าเกรงว่าไพร่ฟ้าจะเอาใจออกห่างไปเข้ากับแคว้นอื่น ขอพระองค์โปรดพิจารณาด้วยเถิดพระเจ้าข้า” (เจ้าชายง่อย, นิทาน 1, น. 3)

ตัวอย่าง (23) การใช้ระดับภาษาเหมาะสมกับตัวละคร คือ การใช้ถ้อยคำราชาศัพท์กับตัวละครที่เป็นพระราชาและพระราชินี ทั้งในการบรรยายความและในบทสนทนาของตัวละคร

(24) ภรรยาพูดว่า “นี่แน่ะพ่อไอ้หนู แม่ว่าลูกเรายังเด็กอยู่นะ ส่งไปอยู่ต่างบ้านต่างเมือง แม่กลัวลูกเราจะลำบาก” “พ่อจะให้เจ้าหน้ากากผีติดตามไปรับใช้ เจ้าหน้ากากผีแม้อายุเท่าหน้ากากทองแต่มันเป็นผู้ใหญ่มากกว่า มันจะรับใช้ลูกเราไม่ให้เดือดร้อน แม่ไม่ต้องกลัวลูกเราจะลำบาก” (หน้ากากผี หน้ากากทอง, นิทาน 2, น. 49)

ตัวอย่าง (24) การใช้ระดับภาษาเหมาะสมกับตัวละคร คือ การใช้ถ้อยคำที่สอดคล้องกับความสัมพันธ์ของตัวละคร แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องหรือความสนิทสนมของตัวละคร เช่น คำว่า “พ่อไอ้หนู” คำว่า “แม่” แสดงให้เห็นว่าตัวละครมีความสัมพันธ์แบบสามีกับภรรยา

ลักษณะภาษาด้านวรรณศิลป์ที่กล่าวไปข้างต้น เป็นลักษณะการใช้ภาษาอีกส่วนหนึ่งที่มาลา คำจันทร์เลือกใช้ในการสร้างสรรค์วรรณกรรมนิทาน มีส่วนทำให้เนื้อความสละสลวย มีวรรณศิลป์ช่วยให้สามารถจินตนาการมองเห็นภาพ และเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ชัดเจนยิ่งขึ้น

6.4 ด้านบริบทและสัมพันธภาพ

ด้านบริบทและสัมพันธภาพ ปรากฏดังนี้

นิทานจำนวน 19 เรื่อง ที่ปรากฏในหนังสือ “นิทานมาลา 1 เหรียญเวทมนตร์” (2551) และหนังสือ “นิทานมาลา 2 คันธมาทน์แตงหอม” (2551) เป็นนิทานที่มาลา คำจันทร์สร้างสรรค์ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ เพื่อสื่อสารกับเด็ก ๆ ส่วนหนึ่งสามารถพิจารณาได้จากการที่มาลา คำจันทร์ เรียกแทนตัวเองด้วยคำว่า “ลุงมาลา” ในส่วน “จากลุงมาลา” ซึ่งเป็นเสมือนคำนำของหนังสือ “นิทานมาลา 1 เหรียญเวทมนตร์” (2551) คำเรียกดังกล่าวช่วยแสดงให้เห็นว่ามาลา คำจันทร์ ต้องการสื่อสารกับผู้อ่านที่เป็นเด็ก ซึ่งเป็นเสมือน “หลาน” อีกทั้งยังพิจารณาเพิ่มเติมจากข้อความในส่วน “ผมอยากสื่อกับเด็ก” ซึ่งปรากฏในหนังสือ “นิทานมาลา 2 คันธมาทน์แตงหอม” (2551) ดังเนื้อความที่ว่า

> *“คันธมาทน์แตงหอมเป็นรวมนิทานชุดที่สองของผู้เขียน ..... ประกอบด้วยนิทานหลายเรื่อง สั้นบ้าง ยาวบ้าง ง่าย ๆ บ้าง ซับซ้อนบ้าง บางเรื่องผู้เขียนแต่งเอง บางเรื่องเอามาจากวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนา ..... การเอามาใช้นั้น ดัดแปลงแต่งเติมก็มี เอามาแต่โครงเรื่องแล้วแต่งใหม่ก็มี ได้แรงบันดาลใจมาก็มี ไม่ได้เล่าตามเดิมทั้งหมดเพราะเห็นว่าบางอย่างในองค์ประกอบของเรื่องนั้น ๆ ไม่เหมาะจะสื่อกับเด็ก ..... ไม่อยากเขียนคำนำยาว ๆ งานชุดนี้มีความมุ่งหมายจะสื่อกับเด็ก เด็ก ๆ อยากอ่านนิทาน ไม่ใช่อยากอ่านคำนำ” (มาลา คำจันทร์, 2551b, น. (8)-(9))*

ส่วน “ผมอยากสื่อกับเด็ก” เป็นเสมือนคำนำของหนังสือ “นิทานมาลา 2 คันธมาทน์แตงหอม” (2551) เนื้อความข้างต้นจึงช่วยแสดงให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์นิทานทั้ง 19 เรื่อง ของมาลา คำจันทร์ได้อย่างชัดเจน ซึ่งน่าจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้มาลา คำจันทร์เลือกใช้ลักษณะภาษาด้านต่าง ๆ ดังที่กล่าวไปข้างต้นในการสร้างสรรค์วรรณกรรมนิทาน

นอกจากนี้ แม้นิทานแต่ละเรื่องจะมีความแตกต่างกันด้านต่าง ๆ เช่น ที่มาของเรื่อง ขนาดเรื่อง การผูกเรื่อง ดังปรากฏในข้อความข้างต้น แต่สามารถสังเกตได้ว่า นิทานทุกเรื่องมีลักษณะประการหนึ่งเหมือนกัน คือ การดำเนินเรื่องแบบเรื่องเล่า โดยมีตัวละครแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นเรื่องราวต่อเนื่องกันไปตามลำดับเหตุการณ์ตั้งแต่ต้นจนจบ อีกทั้งนิทานส่วนใหญ่ยังมีลักษณะเหนือวิสัย (Fantasy) ซึ่งเป็นลักษณะเหนือจริงต่าง ๆ เช่น อำนาจเหนือธรรมชาติ (กุหลาบ มัลลิกะมาส, 2543, น. 104) สอดแทรกภายในเนื้อเรื่อง ทำให้นิทานในหนังสือ “นิทานมาลา 1 เหรียญเวทมนตร์” (2551) และหนังสือ “นิทานมาลา 2 คันธมาทน์แตงหอม” (2551) ของมาลา คำจันทร์ เกิดสัมพันธภาพร่วมกันอย่างกลมกลืน

7. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลีลาภาษาในวรรณกรรมนิทานของมาลา คำจันทร์ เก็บข้อมูลจากนิทาน 19 เรื่อง ในหนังสือ “นิทานมาลา 1 เหรียญเวทมนตร์” (2551) และหนังสือ “นิทานมาลา 2 คันธมาทน์แตงหอม” (2551) และวิเคราะห์ลีลาภาษาตามแนวคิดของ Geoffrey Leech และ Mick Short (2007)

ผลการศึกษาพบว่า นิทานของมาลา คำจันทร์ จำนวน 19 เรื่อง ปรากฏลักษณะการใช้ภาษาส่วนหนึ่งค่อนข้างมากและสม่ำเสมอ จึงพิจารณาเป็นลีลาภาษาในวรรณกรรมนิทานของมาลา คำจันทร์ โดยจำแนกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้คำ ปรากฏคำอ้างถึงตัวละคร คำพรรณนาจินตภาพทางประสาทสัมผัส คำศัพท์ที่สื่อความถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คำศัพท์ที่สื่อความถึงอิทธิฤทธิ์หรืออำนาจเหนือธรรมชาติ คำบอกสี คำภาษาไทยถิ่นเหนือ คำซ้อน และคำซ้ำ ด้านการใช้ประโยค ปรากฏประโยคขยายความ ด้านวรรณศิลป์ ปรากฏความเปรียบ สัมผัส และการใช้ระดับภาษาเหมาะสมกับตัวละคร สำหรับด้านบริบทและสัมพันธภาพนั้น นิทานทั้ง 19 เรื่อง เป็นนิทานที่มาลา คำจันทร์สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อสื่อสารกับเด็ก นิทานทุกเรื่องมีลักษณะการดำเนินเรื่องแบบเรื่อง

เล่าเหมือนกัน และนิทานส่วนใหญ่ยังมีลักษณะเหนือวิสัยหรือเหนือจริงสอดแทรกอยู่ในเนื้อเรื่อง ทำให้นิทานเรื่องต่าง ๆ เกิดสัมพันธภาพร่วมกันอย่างกลมกลืน

ลีลาภาษาดังกล่าวมีส่วนช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวหรือทราบรายละเอียดต่าง ๆ เช่น การใช้คำอ้างถึงตัวละคร การใช้คำบอกสี การใช้คำซ้อน การใช้ประโยคขยายความ ทำให้เรื่องราวสนุกสนาน น่าสนใจ ชวนให้ติดตาม เช่น การใช้คำศัพท์ที่สื่อความถึงอิทธิฤทธิ์หรืออำนาจพิเศษเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นสิ่งเหนือจริงและมีความมหัศจรรย์ ช่วยสร้างจินตภาพให้แก่ผู้อ่าน เช่น การใช้คำพรรณนาจินตภาพทางประสาทสัมผัส การใช้ความเปรียบ ซึ่งทำให้เข้าใจหรือเห็นภาพของสิ่งที่เป็นนามธรรมหรือสิ่งที่ไม่เคยรู้จักมาก่อนชัดเจนยิ่งขึ้น ผ่านทางสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว ทำให้เนื้อความสละสลวย เช่น การใช้สัมผัส อีกทั้งยังช่วยสอดแทรกความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่พึงปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น การใช้คำศัพท์ที่สื่อความถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่ผู้อ่าน โดยเฉพาะผู้ที่เป็นเด็กได้เรียนรู้ในทางอ้อมอีกด้วย

อนึ่ง ลีลาภาษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ลักษณะการใช้ภาษาของมาลา คำจันทร์ มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับลักษณะของวรรณกรรมประเภทนิทาน ซึ่งเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นเพื่อจำลองชีวิต หรือพฤติกรรมของมนุษย์ด้านต่าง ๆ อย่างมีวรรณศิลป์ มีเนื้อเรื่อง มีตัวละคร มีการดำเนินเรื่องที่เหมือนจริงหรืออาจโลกโผนเกินความจริง (สุกัญญา สุจฉายา, 2555, น. 7) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับวรรณกรรมสำหรับเด็ก (พัชรีย์ จำปา, 2539; สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ, 2559) ซึ่งกล่าวถึงลักษณะภาษาที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเด็กว่า ใช้คำง่าย ดึงดูดความสนใจ ก่อให้เกิดภาพและความรู้สึก สละสลวย สื่อความหมายเชิงคุณธรรม รวมถึงใช้ความเปรียบต่าง ๆ เพื่อให้เด็กเข้าใจเรื่องราว รู้สึกสนุกสนาน รวมถึงสามารถจินตนาการเห็นภาพตามได้ง่าย ความสอดคล้องดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ลักษณะการใช้ภาษาของมาลา คำจันทร์ ยังมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย คือ เด็ก ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก ช่วยให้เข้าใจเรื่องราว เกิดความบันเทิง รวมถึงเอื้อให้สามารถตีความสาระสำคัญของนิทานได้ ดังนั้น การศึกษาลีลาภาษาในวรรณกรรมของมาลา คำจันทร์ จึงไม่เพียงแต่จะทำให้ทราบถึงลักษณะการใช้ภาษาที่มาลา คำจันทร์เลือกใช้สร้างสรรค์วรรณกรรมนิทานเท่านั้น ยังช่วยให้ทราบถึงบทบาทของลักษณะการใช้ภาษา และทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างลีลาภาษากับประเภทผลงานและกลุ่มเป้าหมายอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชชาธิการ กระทรวงธรรมการ. (2475). *อภิธานภาษาพื้นเมือง มณฑลพายัพ*. พระนคร: โรงพิมพ์กรมวิชชาธิการ กระทรวงธรรมการ.

กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2543). *วรรณคดีวิจารณ์* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

จันทนา อินทรัตน์. (2536). *การวิเคราะห์นวนิยายของมาลา คำจันทร์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และวีรวัฒน์ อินทรพร. (2548). *ภาษากับการสื่อสาร*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะอักษรศาสตร์, ภาควิชาภาษาไทย.

เจือ สตะเวทิน. (2518). วิชาประพันธศาสตร์ ว่าด้วยร้อยแก้ว ลีลาและทำนองเขียน (เฉพาะบุคคล). ในชุมนุมภาษาไทยของคุรุสภา (บรรณาธิการ), *คำบรรยายภาษาไทยชั้นสูง*, (น. 71-131). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ธนานันท์ ตรงดี. (2558). แนวทางการวิเคราะห์คำอีดิโอโฟนในภาษาลาวถิ่น. *วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, *11*(2), 181-207.

นิภาภัทร เทศหมวก. (2549). *ภาพสะท้อนวิถีชีวิตชาวเหนือในเรื่องสั้นของมาลา คำจันทร์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.

พัชรีย์ จำปา. (2539). *วัจนลีลาในวรรณกรรมสำหรับเด็ก*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

ภัทรลักษณ์ ชินประภาพ. (2558). *เจ้าจันทร์ผมหอมของ มาลา คำจันทร์: การวิเคราะห์วิธีการซ้อนคำและความหมายหลักความหมายรอง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยนเรศวร,พิษณุโลก.

มาลา คำจันทร์. (2551a). *นิทานมาลา 1 เหรียญเวทมนตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย.

มาลา คำจันทร์. (2551b). *นิทานมาลา 2 คันธมาทน์แตงหอม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย.

รุ่งอรุณ ทีฆชุณหเถียร. (2551). *ลีลาภาษาในเรื่องสั้นของ วัฒน์ วรรลยางกูร*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, คณะมนุษยศาสตร์, ภาควิชาภาษาไทย.

วัลยา ช้างขวัญยืน และคณะ. (2553). *บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 2: คำ การสร้างคำ และการยืมคำ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สถาบันภาษาไทย.

สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ. (2559). วัจนลีลาในเรื่องเล่าสำหรับเด็กไทย: นัยสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา. *วารสารนิด้าภาษาและการสื่อสาร*, 21(29), 92-109.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. สืบค้นจาก https://dictionary.orst.go.th/

สุกัญญา สุจฉายา. (2555). *วรรณคดีนิทานไทย*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์, ภาควิชาภาษาไทย.

อุดม รุ่งเรืองศรี. (2547). *พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง*. เชียงใหม่: มิ่งเมือง.

Leech, G. N., & Short, M. (2007). *Style in fiction: A linguistic introduction to English fictional prose* (2nd ed). Harlow: Pearson Longman.